

bonis illi maxime fruuntur, qui hoc præceptum servant diligenter.

Hoc præceptum violare quantum crimen.

XXXIX. Qui vero hanc legem omnino negligunt, ii, cum Deo et Ecclesie non obediant, neque ejus præceptum audiant, et Dei et sanctorum legum hostes sunt; quod animadverti potest ex eo quod præceptum hoc ejusmodi est, ut nullo labore servari queat. Cum enim Deus non labores nobis imponat, quos vel difficillimos ejus causa suscipere deberemus, sed quietos illis diebus festis a terrenis curis liberos esse jubeat, magnæ temeritatis indicium est hujus præcepti legem recusare. Exemplo nobis esse debent supplicia, quæ de illis Deus sumpsit qui illud violarunt, ut ex libro Numerorum (a) licet intelligere.

Nota. Ne igitur in hanc Dei offensionem incidamus, operæ pretium erit sæpe illud verbum, *memento*, cogitatione repetere, magnasque illas utilitates et commoda sibi ante oculos proponere, quæ ex festorum dierum cultu percipi supra declaratum est: et multa alia ad id genus pertinentia, quæ bonus et diligens pastor, ut occasionis ratio postulabit, copiose lateque persequi poterit.

DE QUARTO PRÆCEPTO DECALOGI.

HONORA PATREM TUUM ET MATREM TUAM, UT SIS LONGEVUS SUPER TERRAM QUAM DOMINUS DEUS TUUS DABIT TIBI.

Hoc præceptum superioribus ut conveniat.

I. Cum in superioribus præceptis summa sit vis et dignitas, merito quæ nunc persequimur,

(a) Num. 15, 32 et seqq.

quia maxime necessaria sunt, proximum locum obtinent: nam illa finem, qui Deus est, continuo spectant: hæc nos ad proximi charitatem erudiunt; etsi longius progressa, ad Deum, id est, illud extremum cujus gratia proximum ipsum diligimus perducunt. Quamobrem Christus Dominus præcepta illa duo de diligendo Deo et proximo (a) similia inter se esse dixit. *Vide Augustinum in Psal. 52, serm. 52, item libro 3 de Doctrina christiana, c. 10, et lib. 50, hom. 58. Divi Thomæ, 2, 2, quæst. 17, art. 8.*

Dilectio Dei ex dilectione parentum elucet.

II. Hic autem locus dici vix potest quantas habeat utilitates: cum et suos fructus ferat uberes illos quidem ac præstantes, et sit tanquam signum, ex quo primi præcepti obedientia et cultus elucet. Qui non diligit, inquit divus Joannes, (b) fratrem suum quem videt, Deum quem non videt, quomodo potest diligere? Ad eundem modum: si parentes, quos secundum Deum diligere debemus, non veneramus et colimus, cum nobis in conspectu fere semper sint; Deo summo parenti et optimo, qui nullum sub aspectum cadit, quem honorem, quem cultum tribuemus? ex quo perspicuum est utraque præcepta inter se congruere.

Quam late pateat hoc præceptum.

III. Hujus autem præcepti usus latissime patet: nam præter eos qui nos genuerunt, multi præterea sunt, quos parentum loco colere debemus, vel potestatis, vel dignitatis, vel utilitatis, vel præstantis alicujus muneris et officii nomine. Parentum præterea majorumque omnium laborem

(a) Matth. 22, 59. Marc. 12, 51. — (b) 1 Joan. 4, 20.

levat: cum enim id in primis curent, ut quos habent in sua potestate, ii recte et divina legi convenienter vivant; erit hæc cura perfacilis, si omnes intelligant, Deo auctore et monitore, summum honorem parentibus tribui oportere.

Cum duabus in tabulis præcepta sint data.

IV. Quod ut præstare possimus, necesse est nosse quandam differentiam quæ est inter præcepta primæ et secundæ tabulæ. Ergo hæc primum a paroco sunt explicanda: idque in primis moneat divina Decalogi præcepta fuisse in duabus tabulis incisa: in quarum altera, quemadmodum a sanctis Patribus accepimus, tria illa continentur quæ jam sunt exposita; reliqua vero in altera tabula erant inclusa. *Vide Clem. Alexand. lib. 6 Strom. satis ante finem. August. in Exod. quæst. 71, et Epist. 119, c. 11. Divi Thom. 1, 2, q. 100, art. 4.*

Nota hanc rationem.

Atque hæc nobis perapposita fuit descriptio, ut præceptorum rationem ordo ipse distingueret: nam quicquid in sacris Litteris divina lege jubetur aut vetatur, id duorum generum oritur ex altero: aut enim erga Deum, aut erga homines charitas in omni officio spectatur. Et quidem charitatem in Deum superiora tria præcepta docent: quod vero ad hominum conjunctionem et societatem pertinet, id reliquis septem præceptis continetur. Quocirca non sine causa ejusmodi est facta distinctio, ut alia ad priorem, alia ad alteram tabulam præcepta referantur.

Prima differentia inter præcepta primæ et secundæ tabulæ.

V. Nam superioribus tribus præceptis, de quibus dictum est, quasi subjecta materia quam

tractent, est Deus, id est summum bonum. Cæteris vero proximi bonum; illis summus, his proximus amor est propositus: illa finem, hæc autem ea quæ ad finem referuntur spectant. *Vide August. in Psal. 52, serm. 1. Divi Thomæ 2, 2, quæst. 122, art. 1 et 2, et in opus. 7, c. De primo præcepto.*

Secunda differentia.

Præterea charitas Dei ex ipso pendet, Deus enim per se, non alterius rei causa, summe diligendus est: charitas autem proximi a charitate Dei ortum habet, atque ad eam tanquam ad certam regulam dirigenda est: nam si parentes charos habemus, si dominis paremus et dignitate antecedentes reveremur, id ea re maxime faciendum est, quod eorum procreator est Deus, eosque aliis præesse voluit, quorum opera cæteros homines regit ac tuetur, qui cum nobis auctor sit, ut ejusmodi personas revereamur, idcirco id præstare debemus, quia a Deo hoc ipso honore dignantur, ex quo fit, ut honor quem parentibus habemus, Deo potius quam hominibus haberi videatur: sic enim apud sanctum Matthæum est, cum de observantia in superiores agitur: (a) Qui recipit vos, me recipit; et Apostolus in Epistola ad Ephesios, (b) servos instituens: Servi, inquit, obedite dominis carnalibus cum timore et tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo, non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed ut servi Christi. *Vide Augustinum lib. 3 de Doctrina christiana, c. 12, et lib. 4 Confess. c. 7, 40, 41, 42. Prosper. lib. 3 de vita contempl. c. 13. Bernard. de diligendo Deo.*

(a) Matth. 10, 40. — (b) Ephes. 6, 5.

Tertia differentia.

Accedit quod Deo nullus honor, nulla pietas, nullus cultus satis digne tribuitur, in quem amor augeri infinite potest: proptereaque nostra erga illum charitas in dies fiat ardentior, necesse est, quem ejus jussa (a) ex toto corde, ex tota anima, ex omnibus viribus amare debemus. At charitas, qua proximum complectimur, suis finibus circumscribitur: jubet enim Dominus proximos diligere sicut nos ipsos.

Nota. Quod si quis hos fines egressus fuerit, ita ut parem Deo et proximis amorem tribuat, is maximum scelus admittit. Si quis venit ad me, inquit Dominus, (b) et non odit patrem suum et matrem, et uxorem, et filios, et fratres et sorores, adhuc autem et animam suam, non potest me esse discipulus; in quam sententiam item dictum est: (c) Sine ut mortui sepeliant mortuos suos: cum quidam primum humare patrem vellet, postea Christum sequi, cujus rei dilucidior illa apud sanctum Mattheum explicatio est: (d) Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus.

Parentes ut amandi.

VI. Nec tamen ulla dubitatio est quin parentes vehementer amandi observandique sint: sed ad pietatem in primis necessarium est, Deo, qui parens et effector est omnium, præcipuum honorem et cultum tribui, ideoque mortales parentes amari, ut ad cœlestem sempiternumque Patrem tota amoris vis referatur.

Parentibus quando non obediendum.

VII. Quod si interdum parentum jussa Dei præ-

(a) Deut. 6, 5. Luc. 10, 27. Matth. 23, 57, 38, 59. —
(b) Luc. 14, 26. — (c) Luc. 9, 60. — (d) Matth. 10, 37.

ceptis repugnent, non dubium est quin liberi parentum cupiditati Dei voluntatem anteferre debeant, divinæ illius sententiæ memores: (a) Obedire oportet Deo magis quam hominibus.

Honorare quid sit.

VIII. Quibus rebus expositis, parochus verba præcepti interpretabitur, atque illud primum honorare quid sit: est enim, de aliquo honorifice sentire, et quæ illius sunt, maximi putare omnia.

Quam scite verbum honorare hic usurpetur.

IX. Huic autem honori hæc omnia conjuncta sunt, amor, observantia, obedientia et cultus. Scite autem in lege posita est honoris vox, non amoris, aut metus, etiamsi valde amandi ac metuendi parentes sint: etenim qui amat, non semper observat et veneratur; qui metuit, non semper diligit: quem vero aliquis ex animo honorat, item amat et veretur.

Primo, dicendi sunt patres, genitores.

X. Hæc cum parochus explicarit, tum aget de patribus, quique sint ii qui vocentur hoc nomine. Nam etsi de iis præcipue patribus lex loquitur, ex quibus generati sumus, tamen ad alios quoque pertinet hoc nomen, quos etiam complecti lex videtur: quemadmodum ex pluribus divinæ Scripturæ locis facile colligimus.

Secundo, Ecclesiæ prælati et sacerdotes.

Præter illos igitur qui nos procreaverunt, patrum genera item alia sunt in sacris Litteris, quod antea attigimus, quibus singulari suus honor debetur, ac primum Ecclesiæ præsidēs, et pastores, et sacerdotes, patres dicuntur, quemadmodum

(a) Act. 5, 29.

ex Apostolo constat, qui ad Corinthios scribens : (a) Non, inquit, ut confundam vos, hæc scribo : sed ut filios meos charissimos moneo. Nam si decem millia pædagogorum habeatis in Christo, sed non multos patres; nam in Christo Jesu per Evangelium ego vos genui. Et in Ecclesiastico scriptum est : (b) Laudemus viros gloriosos et parentes nostros in generatione sua.

Tertio, magistratus.

Deinde ii quibus aut imperium, aut magistratus, aut potestas commissa est, qui rempublicam gubernant, Patres appellantur. Sic (c) Naaman a famulis pater vocabatur.

Quarto, tutores et magistri.

Præterea, patres eos dicimus, quorum procuratorum, fidei, probitati sapientiæque alii commendantur : cujusmodi sunt tutores et curatores, pædagogi et magistri. Quare (d) Eliam et (e) Eliseum filii prophetarum patrem vocabant.

Quinto, senes.

Postremo patres dicimus senes et ætate confectos, quos etiam vereri debemus.

Parentes cur honorandi.

XI. Atque hoc in parochi præceptis maximum sit, ut doceat patres, cujuscumque sint generis præsertim vero eos ex quibus nati sumus, a nobis honorandos, de quibus divina lex præcipue loquitur.

Sunt hic causæ varice.

Sunt enim inmortales Dei quasi quædam simulacra, in iisque ortus nostri imaginem intue-

(a) 1 Cor. 4, 14. — (b) Eccli. 44, 1. — (c) 4 Reg. 5, 15. — (d) 4 Reg. 2, 12. — (e) 4 Reg. 15, 14.

mur, ab iis vita nobis data est : iis Deus usus est, ut nobis animum mentemque impertiret, ab iis ad sacramenta deducti, ad religionem, ad humanum cultum civilemque instituti, ad morum integritatem eruditi sumus. *De officiis filiorum erga parentes, vade Antonium, Augustinum, lib. 10, tit. 19.*

Matris mentio hic fit jure.

XII. Doceat vero parochus, merito nomen matris, in hoc præcepto expressum, ut ejus beneficia et merita erga nos consideremus, quanta cura et sollicitudine nos in utero gesserit, quanta cum labore ac dolore pepererit et educarit.

Primus honor debitus parentibus.

XIII. Porro ita observandi parentes sunt, ut, quem eis tribuimus honor ex amore atque intimo animi sensu depromptus videatur, quibus hoc officium debetur maxime cum erga nos sint ita affecti, nullum ut laborem, nullam contentionem, nulla pericula nostra causa refugiant, nihilque illis accidere possit jucundius, quam ut filiis charos se esse sentiant, quos maxime diligunt. Joseph, (a) cum in Ægypto honore et amplitudine regi esset proximus, patrem qui in Ægypto venerat, honorifice excepit; et Salomon (b) matri advenienti assurrexit, eamque veneratus, regio in solio ad dexteram collocavit.

Secundus.

Alia præterea sunt honoris officia quæ in parentes conferri debent : nam eos tum etiam honoramus, cum a Deo suppliciter petimus ut eisdem bene et feliciter omnia eveniant, ut in maxima gratia et honore sint apud homines, ut

(a) Gen. 46, 29. — (b) 3 Reg. 2, 19.

ipsi Deo ac sanctis qui in cœlis sunt commendatissimi sint.

Tertius.

Item parentes honoramus, cum nostras rationes ad eorum arbitrium voluntatemque conferimus, cuius rei suasor Salomon: (a) Audi, inquit, fili mi, disciplinam patris tui, et ne dimittas legem matris tuæ, ut addatur gratia capiti tuo et torques collo tuo: cujusmodi sunt etiam divi Pauli cohortationes: (b) Filii, obedite parentibus vestris in Domino; hoc enim justum est. Item, (c) Filii, obedite parentibus per omnia; hoc enim placitum est in Domino. Et sanctissimorum hominum exemplis confirmatur; etenim Isaac, (d) cum a patre ad sacrificium vinciretur, modeste ac sine recusatione paruit; et Rechabite, (e) ne a patris concilio unquam discreparent, vino se in perpetuum abstinerunt.

Quartus.

Item, parentes honoramus, cum eorum recte facta, moresque imitamur; iis enim plurimum tribuere videmur quorum esse volumus quam simillimi.

Quintus.

Item, parentes honoramus, quorum consilia non modo exquirimus, verum etiam sequimur.

Sextus.

Item, quibus subvenimus, ea impertientes quo victus cultusque desiderat, quod Christi testimonio comprobatur, qui pharisæorum impietatem redarguens: (f) Quare et vos, ait, transgredimini

(a) Prov. 1, 8. — (b) Eph. 6, 1. — (c) Col. 3, 20. — (d) Gen. 22, 9. — (e) Jer. 35, 6 et d. — (f) Matth. 15, 4.

mandatum Dei propter traditionem vestram. Nam Deus dixit: Honora patrem et matrem; et: Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur: vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri, vel matri, munus quodecumque est ex me, tibi proderit; et non honorificabit patrem suum, aut matrem suam; et irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram. *Subvenendum esse parentibus, vide Basilium hom. de Honore parentum, et in Hexam. hom. 9. Amb. lib. 5 Hexam. c. 16. Concil. Gang. can. 16. Vide item Distinct. 86, multis in locis. Hieron. lib. 2. Commentar. in Matth. Aug. lib. 1, Quæst. evang. c. 14.*

Septimus et magni momenti.

Et honoris quidem officia parentibus tribuere semper debemus, sed tum maxime cum periculose ægrotant: danda enim opera est, ne quid prætermittant quod vel ad peccatorum confessionem attinet, vel ad reliqua sacramenta, quæ a christianis hominibus percipi debent, cum mors appropinquat: idque nobis curæ sit, ut pii religiosique homines eos crebro invisant, qui vel imbecillos confirmet, et consilio juvent, vel optime animatos ad spem erigant immortalitatis; ut, cum mentem a rebus humanis excitarint, totam conciant in Deum: sic fiet, ut fidei, spei et charitatis beatissimo comitatu ac religionis præsidio muniti, mortem non modo non pertimescendam, cum necessaria sit: sed cum aditum ad æternitatem expediat, etiam appetendam censeant.

Octavus et ultimus.

Postremo vel mortuis parentibus honor tribuitur, si iis funus facimus, si exsequias cono-

(a) Matth. 15, 4.

nestamus, si honorem sepulturæ impertimus, si justa et sacrificia anniversaria curamus, si quæ ab iis legata sunt diligenter persolvimus.

Honorandi sunt et alii qui patres appellantur.

XIV. Honorandi autem sunt non modo ii ex quibus nati sumus, verum etiam alii, qui patres appellantur, ut episcopi et sacerdotes, ut reges, ut principes, ut magistratus, ut tutores, ut curatores, ut magistri, ut pædagogi, ut senes et ceteri ejusmodi: digni enim sunt, qui ex charitate, ex obedientia, ex ope nostra fructus percipiant, sed alius alio magis.

Prælati et presbyteri ut honorandi.

XV. De episcopis et aliis pastoribus ita scriptum est: (a) Qui bene præsent presbyteri, duplici honore digni habeantur: maxime qui laborant in verbo et doctrina. *Vide Ambros. comment. in eundem locum.*

Primus. — Jam vero quanti erga Apostolum amoris documenta Galatæ dederunt, quibus is præclarum illud benevolentiae testimonium tribuit: (b) Testimonium enim perhibeo vobis, quia, si fieri potest, oculos vestros eruissetis et dedissetis mihi.

Secundus. — Quin etiam sacerdotibus ea suppeditanda sunt quæ ad vitæ usus necessarios requiruntur: quare Apostolus: (c) Quis, inquit, militat suis stipendiis unquam? Et in Ecclesiastico (d) scriptum est: Honorifica sacerdotes: et propurga te cum brachiis: da illis partem, sicut mandatum est tibi, primitiarum et purgationis. *Decimas solvendas esse, vide Concilium Aurel. 1,*

(a) 1 Tim. 5, 17. — (b) Gal. 4, 15. — (c) 1 Cor. 9, 7. — (d) Eccli. 7, 33.

c. 17. Matiscon. 2, c. 3. Forojul. c. ultimo. Lateran. Magnum, c. 53. Trident. sess. 25, c. 13, vide item multa, c. 16, quæst. 1 et 7. Tit. de Decimis in decretis. Divi. Th. 2, 2, q. 81.

Tertius. — Illis etiam obtemperandum esse docet Apostolus: (a) Obedite eis; ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddiduri.

Nota. Quin potius a Christo Domino præceptum est, ut vel improbis pastoribus obtemperemus, cum dicat (b): Super cathedram Moysis sederunt scribæ et pharisæi: omnia ergo quæcumque dixerint vobis, servate et facite: secundum opera vero eorum nolite facere: dicunt enim, et non faciunt.

Cæteris item magnatibus habendus honor.

XVI. Idem de regibus, de principibus, de magistratibus et reliquis, quorum potestati subjicimur, dicendum est. Iis vero quod honoris, cultus, observantiæ genustribuendum sit, Apostolus ad Romanos (c) late explicat, pro quibus etiam (d) orandum esse monet; et divus Petrus: (e) Subjecti, inquit, estote omni humane creaturæ propter Deum, sive regi quasi præcellenti, sive ducibus tanquam ab eo missis. *Vide Tertull. in Apol. 8, 30 et 32, et ad Scap. c. 2.*

Principes honore divino colendi sunt.

XVII. Nam si quem eis cultum tribuimus, is ad Deum refertur; habet enim venerationem hominum excellens dignitatis gradus, quia divinæ potestatis est instar, in quo etiam Dei providentiam veneramus, qui publici muneris procuratio-

(a) Hebr. 13, 17. — (b) Matth. 23, 2, 3. — (c) Rom. 13, 1 — (d) 2 Tit. 2, 2. — (e) 1 Pet. 2, 15.

nem iis attribuit, quibusque utitur, tanquam potestatis suae ministris. Vide Augustinum, lib. 5 de Civitate Dei, c. 10, 11, 14 et 15.

Malis principibus quando obediendum.

XVIII. Nec enim hominum improbitatem, aut nequitiam, si tales sint magistratus, sed divinam auctoritatem quae in illis est, reveremur, ut, quod perirmur fortasse videatur, quamvis in nos sint inimico infensoque animo, quamvis implacabiles, tamen non satis digna causa sit cur eos non perofficiose observemus; nam et Davidis magna in Saule officia existerunt, cum ei tamen esset offensior, quod innuit illis verbis: (a) Cum iis qui oderunt pacem, eram pacificus.

Eisdem quando non obediendum.

XIX. At vero, si quid improbe, si quid inique imperent, cum id non ex potestate, sed ex iniustitia, atque animi perversitate agant, omnino non sunt audiendi.

Mercis huic præcepto proposita est.

XX. Ubi hæc parochus sigillatim exposuerit, deinceps consideret quodnam præmium, quamque consentaneum iis propositum sit, qui divino huic præcepto obediunt, nam in eo fructus est maximus, ut diu vivant: propterea quod digni sunt, qui beneficio quam diutissime perfruantur, cujus memoriam perpetuo conservant. Cum igitur, qui parentes colunt, iis gratiam referant, a quibus lucis et vitæ usuram habent, jure et merito vitam ad summam senectutem perducunt.

Hæc promissa mercies explicanda.

XXI. Tum adjungenda est divina promissionis

(a) Ps. 119, 7.

illustris explanatio: neque enim solum sempiternæ ac beatæ, sed hujus etiam, quam in terris agimus, vitæ usus promittitur: cujus sententiæ interpres est divus Paulus cum inquit: (a) Pietas ad omnia utilis est, promissionem habens vitæ quæ nunc est, et futuræ.

Non exigua est hæc merces.

XXII. Nec vero hæc merces aut exigua est, aut contemnenda, etiamsi sanctissimis viris, ut (b) Job, ut (c) David, ut (d) Paulo mors fuerit optabilis, et (e) ærumnosis ac miseris hominibus vitæ propagatio sit injucunda: nam illorum verborum adjunctio: *Quam Dominus Deus tuus dabit tibi*, non modo temporis diurnitatem ad vivendum, sed otium, quietem, incolumitatem ad bene vivendum pollicetur: nam in Deuteronomio non solum inquit: Ut longo vivas tempore; sed illud etiam addit: (f) Ut bene sit tibi: quod deinde ab Apostolo (g) repetitum est.

Hæc mercede non gaudent multi obedientes filii, cur.

XXIII. Hæc autem bona eis suppetere dicimus, quorum pietati Deus gratiam referat: aliter enim divini promissi fides et constantia non erit: cum interdum, qui majorem pietatem parentibus præstiterunt, iis vita brevior sit: quibus id quidem contingit.

Prima ratio.—Vel quod iis optime consulitur, qui prius vita excedunt, quam a virtutis et officii religione discedant: (h) rapiuntur enim, ne malitia mutet intellectum eorum aut, ne fictio decipiat animam illorum.

(a) 1 Tim. 4, 8.—(b) Job. 5.—(c) Ps. 119, 9.—(d) Phil. 2, 17.—(e) 2 Cor. 5, 2 et d.—(f) Deut. 5, 16.—(g) Ephes. 6, 5.—(h) Sap. 4, 10, 11.

Secunda. — Vel quia, dum pernicies et rerum omnium perturbatio impendit, e corporibus evocantur, ut communium temporum acerbitatem evadant. A facie enim malitiæ, inquit Propheta, (a) collectus est justus, quod fit ne eorum aut virtus aut salus periclitetur, cum a mortalibus flagitiorum pœnas repetit Deus.

Tertia. — Vel ne tristissimis temporibus ex propinquorum amicorumque calamitatibus acerbissimos luctus sentiant.

Nota. Quare metuendum est majorem in modum, cum viris bonis immatura mors accidit.

Ingrati filii graviter puniendi.

XXIV. Ac quemadmodum iis qui grati in parentes sunt, officii merces et fructus est a Deo propositus, sic ingrati et impii filii gravissimis pœnis reservantur; scriptum est enim: (b) Qui maledixerit patri suo, vel matri, morte moriatur. Et: (c) Qui affligit patrem et fugat matrem, ignominiosus est et infelix. Et: (d) Qui maledicit patri suo vel matri, exstinguetur lucerna ejus in mediis tenebris. Et: (e) Oculum qui subsannat patrem, et qui despicit partum matris suæ, effodiant eum corvi de torrentibus et comedant eum filii aquilæ. Qui parentibus injurias intulerunt, multos fuisse legimus, in quibus ulciscendis Dei iracundia exarsit; non enim Davidem inultum reliquit, sed sceleri debitas pœnas dedit Absalon, (f) quem ob ejus scelus, tribus hastis transfixum punivit.

(a) Isa. 57, 1. — (b) Exod. 21, 16. 17. Lev. 20, 9. — (c) Prov. 19, 26. — (d) Ibid. 20, 20. — (e) Ibid. 30, 17. — (f) 2 Reg. 18, 14.

Sacerdotibus non obedientes ut puniantur.

XXV. De iis vero qui sacerdotibus non obtemperant, scriptum est: (a) Qui superbierit nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo et decreto judicis morietur homo ille. Vide Clem. Epist. 3, sub initio. Item Epist. primam etiam sub initio. Ambros. lib. 2. Offic. c. 24. Hieronym. Epist. 2. post med. Vide item 11, quæst. 3, c. 11, 12, 13.

Officia parentum in filios.

XXVI. Et quemadmodum divina lege sancitum est ut parentibus filii honorem habeant, ut parentum, ut obsequantur: sic parentum propria officia sunt atque munera, ut sanctissimis disciplinis ac moribus filios imbuant, iisque optima dent vivendi præcepta, ut ad religionem instructi et parati, Deum sancte inviolateque venerentur; quod a parentibus Susannæ (b) factum esse legimus. Itaque sacerdos parentes commoneat, ut se liberis magistros præbeant virtutis, æquitatis, continentiae, modestiæ et sanctitatis.

Tria cavenda parentibus.

XXVII. Triaque præsertim declinent, in quibus sæpe offendere consueverunt.

Primum. — Primum ne quid acerbius in liberos aut loquantur, aut statuunt; quod Apostolus in epistola ad Colossenses ita præcipit: (c) Patres, nolite ad indignationem provocare filios vestros, ut non pusillo animo fiant; nam periculum est ne fracto abjectoque animo sint, dum omnia timent. Quare illud præcipiat, ut nimiam severitatem

(a) Deut. 17, 12. — (b) Dan. 13, 5. — (c) Colos. 3, 21.

effugiant, malintque liberos corrigere, quam ulcisci.

Secundum. — Deinde, si qua culpa commissa est, cum necessaria sit castigatio et oburgatio, ne quid liberis per indulgentiam dissolute remittant: sæpe enim filii parentum nimia lenitate et facilitate depravantur; quamobrem a dissoluta indulgentia deterreat, exemplo (a) Heli summi sacerdotis qui, quod in liberos indulgentior fuerat, maximo supplicio est affectus.

Tertium. — Postremo, ne, quod fœdissimum est, in filiorum educatione ac doctrina, præpostera consilia ineant; etenim permulti in hac una cogitatione curaque versantur, ut opes, ut pecunias, ut lautum et amplum patrimonium liberis relinquunt; quos non ad religionem, non ad pietatem, non ad bonarum artium disciplinam, sed ad avaritiam et ad rem familiarem augendam cohortantur; nec de filiorum existimatione et salute sunt solliciti, dummodo pecuniosi sint et perdivites; quo quid dici aut cogitari turpius potest? ita fit, ut ad illos non tam rerum copias, quam sua scelera et flagitia transferant; quibus tandem non ad cælum se duces præbent, sed ad inferorum supplicia sempiterna. Sacerdos igitur optimis præceptis parentes instituat, eosque ad (b) Tobiae exemplum ac similem virtutem excitet, ut, cum filios ad Dei cultum et sanctimoniam probe erudierint, ab iis etiam amoris, et observantiæ, et obsequii uberrimos fructus capiant.

DE QUINTO PRECEPTO DECALOGI.

Quam utile sit hoc præceptum explicare.

I. Non occides. Magna illa, quæ pacificis homi-

(a) 1 Reg. 2, 3 et 4. — (b) Tob. 4. — 21, 21. Ined. (c)

nibus proposita est, felicitas: (a) quoniam filii Dei vocabuntur, pastores maxime commovere debet, ut præcepti hujus disciplinam fidelibus diligenter accurateque tradant: nam ad conciliandas hominum voluntates nulla melior ratio iniri potest, quam si ejusmodi præcepti lex recte explicata, ab omnibus, ita ut oportet, sancte servetur: quoniam tum sperare licet, ut summa animi consensione conjuncti homines concordiam et pacem maxime colant.

Quam necessarium.

II. Sed quæ necesse sit præceptum hoc explicari ex eo perspicitur, quod, immensa illa universæ terræ inundatione facta, hoc unum in primis est, quod Deus hominibus interdixit. (b) Sanguinem, inquit, requiram animarum vestrarum de manu cunctarum bestiarum et de manu hominis. In Evangelio etiam, quo primum veteres leges a Domino explicatæ sunt, in iis hæc prima est, de qua apud sanctum Matthæum ita scriptum est: (c) Dictum est enim: Non occides, et reliqua, quæ hac de re eo ipso loco deinceps commemorantur.

Ut audiendum est hoc præceptum.

III. Fideles præterea attente libenterque præceptum hoc audire debent: si enim ejus vis spectatur, ad vitam ejusque tuendam valet: quoniam iis verbis: Non occides, homicidium omnino interdictum est.

Hoc præceptum auditu jucundum.

IV. Itaque singuli homines tanta cum voluptate animi illud accipere debent, proinde, ac si, ira Dei proposita, gravissimisque aliis pœnis, nomi-

(a) Matth. 5, 9. — (b) Gen. 9, 5. — (c) Matth. 5, 21. et d.

natim prohibitum sit, ne quis eorum lædatur : ergo ut præceptum hoc auditu jucundum est, ita ejus peccati cautio, quod præcepto prohibetur, jucunditatem habere debet.

Duo hic præcipiuntur.

V. Cum autem hujus legis vim Dominus explicaret, in eo duo contineri ostendit.

Alterum, ne occidamus, quod a nobis fieri vetitum est.

Alterum, quod facere jubemus, ut concordia amicitia charitateque inimicos complectamur, pacem habeamus cum omnibus, cuncta denique incommoda patienter seramus.

Quæ cædes non hic prohibeantur.

VI. In eo autem, quod cædes prohibentur, illud primum docendum est, quæ sint cædes ejusmodi quæ hac præcepti lege non vetentur.

Prima. — Nam bestias occidi prohibitum non est : quoniam si illis vesci a Deo hominibus est concessum, fas item est illas occidi : qua de re ita sanctus (a) Augustinus : Cum audimus, inquit, Non occides, non accipimus hoc dictum esse de frutetis, quia nullus est eis sensus : nec de irrationalibus animalibus, quia nulla nobis ratione sociantur.

Secunda. — Alterum permissum cædis genus est, quod ad eos magistratus pertinet, quibus data est necis potestas, qua ex legum præscripto iudicioque in facinorosos homines animadvertunt et innocentes defendunt ; quo in munere dum juste versantur, non modo ii cædis non sunt rei, sed huic divinæ legi quæ cædes vetat, maxime

(a) De Civit. Dei, lib. 1, c. 20 item De Morib. Manich. lib. 2, c. 15, 14, 15.

obediunt. Cum enim legi huic finis is propositus sit, ut hominum vitæ salutique consulatur, magistratum item, qui legitimi sunt scelerum vindictas, animadversiones eodem spectant, ut audacia et injuria supplicii repressa, tuta sit hominum vita. Quare (a) David : In matutino, inquit, interficiebam omnes peccatores terræ, ut disperderem de civitate Domini omnes operantes iniquitatem. August. Epist. 134, et citat. 25, quæst. 5, c. De occidendis. Item Epist. 54, et citatur ibid. c. Non est iniquitatis. Vide adhuc ibid. alia capita, et divi Thomæ 2, 2, quæst. 64, art. 2, et quæst. 108, art. 5.

Tertia. — Qua ratione ne illi quidem peccant, qui justo bello, non cupiditate aut crudelitate impulsus, sed solo publicæ utilitatis studio vitam hostibus adiunt. August. de Civitate Dei, c. 26, citatur 25, quæst. 5, capite Miles. Vide item De bello D. Thomæ 2, 2, quæst. 40, art. 4.

Quarta. — Sunt præterea ejusmodi cædes quæ nominatim jussu Dei fiunt. Levi filii non peccaverunt, qui una die tot millia hominum occiderunt, qua cæde facta, sic ad eos locutus est Moyses : (b) Consecrasti manus vestras hodie Domino.

Quinta. — Neque vero hujus præcepti reus est, qui non sponte neque meditato, sed fortuito hominem occidit : qua de re in Deuteronomii libro ita est : (c) Qui percutserit proximum suum nesciens, et qui heri et nudius tertius nullam contra eum odium habuisse comprobatur, sed abiisse cum eo simpliciter in silvam ad ligna cædenda, et in succisione lignorum securis fugerit manu, ferun- que lapsum de manubrio amicum ejus percutserit et occiderit, etc. Hæ cædes ejusmodi

(a) Ps. 100, 8. — (b) Ex. 52, 59. — (c) Deut. 19, 14 et seq.

sunt, quæ quia non voluntate neque de industria inferuntur, propterea non omnino in peccatis numerantur: quod sancti Augustini (a) sententia comprobatur. Absit enim, inquit, ut ea quæ aut propter bonum, aut licitum facimus, si quid per hæc præter nostram voluntatem cuiquam mali acciderit, nobis imputetur.

Duo casus notandi.

VII. In quo tamen duabus de causis peccari potest: altera si quis, in re injusta occupatus, hominem occiderit, exempli causa.

Prior. — Si quis gravidam mulierem pugno vel calce percuteret, ex quo abortus sequeretur, finisset quidem illud præter percussoris voluntatem, non tamen præter culpam, cum illi non licet ullo modo gravidam mulierem percutere.

Posterior. — Altera, si non omnibus circumspectis, negligenter et incaute aliquem occiderit.

Quæ cædes non prohibita.

Qua etiam ratione, si quis salutis suæ defendendæ causa, omni adhibita cautione, alterum interemerit, hac lege non teneri satis apparet.

Quæ cædes hic prohibeatur.

VIII. Atque hæc quidem quas modo commemoravimus, cædes sunt, quæ hoc legis præcepto non continentur; quibus exceptis, reliquæ omnes prohibentur, sive homicidam quis spectet, sive qui occiditur, sive modos quibus cædes fit.

Quibus occidere prohibitum est.

IX. Nam quod ad eos pertinet, qui cædem fa-

(a) Vide August. Epist. 4, 54, et citatur 25, q. 1, c. De occidendis. Item vide multa capita, dist. 5, D. Thom. 2, 2, quæst. 64, a. 8. Trid. sess. 14, de Reform. c. 7.

ciunt, nemo plane excipitur, non divites, non potentes homines, non domini, non parentes: sed delecto omni et discrimine remoto, occidere vetitum est omnibus.

Quos occidere non licitum.

X. Si vero ii spectantur qui interficiuntur, ad omnes hæc lex pertinet: nec quisquam est tam humilis et abjectæ conditionis homo, quin legis hujus vi defendatur.

Seipsum occidere nulli licet.

XI. Neque vero seipsum interficere cuiquam fas est: cum vitæ suæ nemo ita potestatem habeat, ut suo arbitratu mortem sibi consciscere liceat; ideoque legis hujus verbis non ita præscriptum est: Ne alium occidas, sed simpliciter: Ne occidas.

Quilibet modus occidendi prohibitus.

XII. Sin autem multiplicem cædis faciendæ modum attendimus, nemo est qui excipiatur, non solum enim suis cuiquam manibus, aut ferro, aut lapide, aut baculo, aut laqueo, aut veneno, vitam homini eripere non licet: sed consilio, ope, auxilio, vel alia quacumque ratione id fieri prorsus vetitum est.

Nota. In quo summa tarditas, stuporque Judæorum fuit, qui crederent se hoc præceptum servare, si manus tantum a cæde abstinèrent.

Nulli irasci, nedum quemquam occidere, licet.

XIII. Sed homini christiano, qui interprete Christo, didicit hanc legem spirituales esse, nempe quæ non manus solum puras, sed animum etiam castum sincerumque nos habere docet, illud non satis omnino est, quod illi satis cumu-

late se præstare arbitrabantur; nam ne irasci quidem cuiquam licere in Evangelio traditum est; cum dicat Dominus: Ego autem dico vobis: (a) Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio; qui autem dixerit fratri suo: Raca, reus erit concilio; qui autem dixerit: Fatue, reus erit gehennæ ignis. *De ira, vide Basil. Hom. 10. Chrysostom. Hom. 29, ad populum Antioch. Divi Thomæ, 2, 2, Quæst. 158, per totam.*

Explicatur locus Evangelii.

XIV. Ex quibus verbis perspicuum est eum culpa non carere qui fratri succenseat, quamvis iram animo inclusam contineat: qui vero ejus iræ significationem aliquam dederit graviter peccare, at multo gravius, qui non vereatur dure fratrem accipere et ei convicium facere. *Vide August. de Serm. Dom. in monte lib. 1. Divi Thomæ, 2, 2, quæst. 158, art. 3.*

Ira non prohibita, quæ?

XV. Et quidem hoc verum est, si nulla subsit irascendi causa: nam ira causa quæ a Deo legibusque conceditur, ea est, cum in eos animadvertimus, qui nostro imperio potestatique parent, si in eis sit culpa; christiani enim hominis ira non a carnis sensibus, sed a Spiritu sancto proficisci debet: cum nos (b) templa sancti Spiritus; in quibus Jesus Christus habitet, esse conveniat.

Perfecta hujus præcepti observatio.

XVI. Multa præterea sunt a Domino tradita, quæ ad perfectam hujus legis rationem pertinent, qualia illa sunt: (c) Non resistere malo; sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi et alteram; et ei qui vult tecum in iudicio contendere, et tunicam tuam tollere, dimitte

(a) Matth. 5, 22. — (b) 1 Cor. 6, 19. — (c) Matth. 5, 39.

ei et pallium; et quicumque te angariaverit mille passus, vade cum illo alia duo. *Vide August. Epist. 5 ad Marcellum, et de Serm. Domini in monte, libro 2, c. 20.*

Quam multi peccent contra hoc præceptum.

XVII. Ex his quæ jam commemorata sunt, animadvertere licet quam proclives sint homines ad ea peccata quæ hoc præcepto vetita sunt, quamve multi reperiantur, qui, si minus manu, animo saltem cædis scelus committunt.

Officium parochi.

XVIII. Et quoniam huic tam periculoso morbo remedia in sacris Litteris adhibita sunt, parochi est officium ea diligenter fidelibus tradere.

Homicidium quantum crimen.

XIX. Præcipuum autem illud est, ut intelligant quam nefarium sit peccatum hominis cædes: idque vel plurimis maximisque sanctorum Litterarum testimoniis perspicui potest; usque enim adeo homicidium detestatur Deus in sanctis Litteris, (a) ut a bestiis hominum cædis pœnam se repetiturum dicat: ac belluam, que hominem læserit, occidi jubeat.

Nota. Neque aliam ob causam a sanguine hominem abhorreere voluit, nisi ut omni ratione a nefaria hominis cæde et animum et manus abstereret.

Homicidæ Deum ipsum impetunt.

XX. Sunt enim homicidæ humani generis, atque adeo naturæ hostes acerbissimi, qui, quantum in eis est, universum Dei opus evertunt, cum hominem tollant, cujus causa is omnia quæcumque

(a) Gen. 9, 5, 6.

procreata sunt, se fecisse testatur : imo vero in Genesi cum prohibitum sit hominem occidi, quia illum Deus ad imaginem suam et similitudinem creavit, insignem Deo injuriam is facit, quasque violentas illi manus afferre videtur, qui ejus imaginem e medio tollit.

Quam propensus homo ad cædem.

XXI. Hoc divina animi cogitatione meditatus David gravissime de sanguinariis hominibus conquestus est illis verbis : (a) Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem, neque simpliciter dixit : Occidunt ; sed : Effundunt sanguinem : quæ verba, ad detestabilis illius sceleris amplificationem, immanemque illorum crudelitatem ostendendam, protulit ; utque declararet in primis, quam præcipientes illi diabolico quodam impulsu ad id facinus ferantur dixit : Veloces pedes eorum.

Finis et scopus hujus præcepti.

XXII. Jam vero, quæ in hoc præcepto servanda esse Christus Dominus jubet, eo spectant, ut pacem cum omnibus habeamus : inquit enim, cum hunc locum interpretaretur : (b) Si offers munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ante altare, et vade prius reconciliari fratri tuo, et tunc veniens offeres munus tuum, et quæ sequuntur.

Charitas catholica præcipitur.

XXIII. Quæ ita a paracho explicabuntur, ut doceat, sine ulla exceptione, omnes charitate complectendos esse ; ad quam in hujus præcepti explicatione fideles quam maxime poterit incitabit,

(a) Ps. 15, 5. — (b) Matth. 5, 23.

quod in eo proximi diligendi virtus maxime eluceat.

Odiu velatur.

XXIV. Cum enim odium hoc præcepto aperte vetetur, (a) quoniam qui fratrem suum odit, homicida est, certe illud consequitur, ut amoris et charitatis præceptum detur.

Charitatis officia præcipiuntur.

Cumque hac lege de charitate et amore præceptum sit, tum omnium etiam illorum officiorum atque actionum, quæ charitatem ipsam consequi solent, præcepta traduntur.

Patentia.

Charitas (b) patiens est, inquit divus Paulus ; patientia igitur nobis præcipitur, (c) in qua nos animas nostras possessuros esse Salvator docet.

Beneficentiæ officia.

XXV. Beneficentia deinde charitatis comes est et socia ; quoniam (d) charitas benigna est.

Benignitatis autem atque beneficentiæ virtus late patet, ejusque officium in iis rebus maxime versatur, ut pauperibus suppeditemus res necessarias, cibum esurientibus, sitientibus potum demus, nudos vestiamus : et quo quisquis opis nostræ magis indiget, eo in illum plus liberalitatis conferamus.

Beneficentia erga inimicos exercenda.

XXVI. Hac beneficentiæ et bonitatis officia, quæ per se sunt illustria, eo sunt illustriora, si inimicis præstentur ; ait enim Salvator : (e) Diligite inimicos vestros, benefacite iis qui oderunt

(a) 1 Joan. 5, 15. — (b) 1 Corinth. 15, 4. — (c) Luc. 21, 19. — (d) 1 Cor. 15, 4. — (e) Matth. 5, 44.

vos; quod etiam Apostolus monet illis verbis: (a) Si esurierit inimicus tuus, ciba illum, si sitit, potum da illi; hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput ejus: noli vinci a malo, sed vince in bono malo.

Mansuetudo et lenitas.

XXVII. Denique, si charitatis legem spectemus, quæ benigna est, omnia quæcumque ad mansuetudinem, lenitatem, aliasque id generis virtutes pertinent, officia colere, ea lege præscribi intellegimus.

Præcipuum charitatis officium, injurias condonare.

XXVIII. At vero longe omnium præstantissimum officium, quod charitatis plenissimum est, in quo maxime nos exercere convenit, illud est, ut injurias quas accepimus, æquo animo remittamus atque condonemus; quod ut plane efficiamus, sæpe nos divinæ Litteræ, (b) ut antea dictum est, monent atque hortantur, cum non beatos solum eos dicant, qui ita prorsus faciunt.

Nota. Sed errorum etiam veniam iisdem a Deo datam affirmant; qui vero hoc ipsum facere negligunt, aut omnino recusant, illam non consequuntur.

Injuriarum obliuio inculcanda.

XXIX. Sed quoniam ulciscendi libido hominum mentibus fere insita est, parochus maximam in

(a) Rom. 12, 20. — (b) Vid. Deut. 32, 35. Item 1. Reg. 25, 32, 35. item 26, 6, 7, 8, 9, item 2. Reg. 19, 20. Ps. 7, 5. Eccli. 28, per totum. Isa. 58, 6. Matth. 6, 14, et in Evangelio passim. Vide item Tertull. in Apol., c. 51 et 57. Aug. in Joan. tract. 81, lib. 50, hom. 6, item. serm. 61 et 168 de tempore.

eo diligentiam ponat necesse est, ut injuriarum obliuisci, easque remittere christianum hominem oportere, non doceat solum, sed penitus etiam fidelibus persuadeat; cumque hac ipsa de re apud sacros scriptores multa fiat mentio, eos consulat ad refellendam illorum pertinaciam, qui in ulciscendi cupiditate, animo obstinato sunt atque obfirmato. Argumenta in promptu habeat, quæ illi Patres gravissima et ad eam rem maxime accommodata pie adhibuerunt. *Vide quæ citantur numero 28.*

Tria ad hoc argumenta.

XXX. Verum hæc potissimum tria explicanda sunt.

Primum. — Primum est, ut qui se injuriam accepisse putat, ei maxime persuadeatur, illum detrimenti, aut injuriæ præcipuum causam non fuisse, quem ipse ulcisci cupit. Sic admirabilis ille Job fecit, qui a Sabæis hominibus, a Chaldaeis et a demone graviter læsus, nulla tamen eorum habita ratione, ut vir rectus et homo admodum pius, recte pieque iis verbis usus est: (a) Dominus dedit, Dominus abstulit.

Dei bonitas in pænis infligendis.

XXXI. Itaque patientissimi illius viri oratione et exemplo christiani homines sibi persuadeant quod verissimum est, omnia quæcumque in hac vita patimur a Domino, qui justitiæ omnis misericordiæque parens est et auctor, proficisci. Neque vero ille nos, quæ ejus est immensa benignitas, ut inimicos punit, sed uti filios corrigit et castigat.

(a) Job. 1, 21.

Qui nos insequuntur, ut habendi.

XXXII. Nec profecto, si recte animadvertimus, n hisce rebus homines aliud omnino sunt, nisi ministri et quasi satellites Dei, et quanquam homo potest male aliquem odisse, pessimeque illi cupere, tamen ei, nisi permissu Dei, nocere nullo modo potest. Hac ratione adductus Joseph, (a) fratrum impia consilia; sic David (b) injurias sibi a Semei illatas æquo animo tulit.

Ad hanc item rem illud argumenti genus valde pertinet, quod sanctus (c) Chrysostomus graviter atque erudite pertractavit, neminem scilicet, nisi a seipso, lædi; nam qui se injuriose tractatos esse opinantur, si rem recta secum via reputant, compertient profecto, nullam se ab aliis injuriam aut damnum accepisse; etsi enim, quibus ipsi læduntur, ea extrinsecus eveniunt, tamen se maxime ipsi offendunt, cum animum odio, cupiditate, invidia nefarie contaminant.

Secundum argumentum.

Alterum est, quod duo præcipua commoda complectitur, quæ ad illos pertinent, qui pio erga Deum studio adducti, injurias libenter remittunt.

Prius commodum.

Quorum primum illud est quod (d) aliena debita remittentibus promisit Deus fore, ut ipsi etiam peccatorum veniam impetrent: ex quo promisso, quam gratum illi sit hoc pietatis officium, facile apparet.

Alterum commodum.

Alterum commodum est, quod nobilitatem

(a) Gen. 45, 5. — (b) 2 Reg. 16, 10. — (c) Chrysost. 5 in hom. Quod nemo læditur nisi a seipso. — (d) Matth. 18, 35.

quandam et perfectionem assequimur, quoniam (a) condonandis injuriis, quodammodo Dei similes efficimur, qui solem suum oriri facit super bonos et malos, et pluit super justos et injustos.

Tertium argumentum.

Postremo explicanda sunt incommoda illa, in quæ nos tum incidimus, cum injurias quæ nobis illatæ sunt, condonare nolumus. Itaque parochus illis, qui sibi in animum inducere non possunt, ut inimicis ignoscant, ob oculos ponat, odium non solum peccatum grave esse, sed etiam diurnitate peccandi gravius inherere.

Odii perversitas.

XXXIII. Cum enim is, in cujus animo hic affectus insederit, inimici sui sanguinem sitiât: illius aleiscendi spe plenus, dies noctesque in perenni quadam malæ mentis agitatione ita versatur, ut nunquam a cædis aut nefariæ alienius rei cogitatione cessare videatur: quo fit ut is vel nunquam, vel maximo negotio ad id impellatur, ut aut prorsus ignoscat, aut aliqua saltem ex parte injurias remittat.

Nota. Quare merito vulneri comparatur cui telum infixum hæret.

Odii assecla.

XXXIV. Multa præterea incommoda et peccata sunt, quæ hoc uno odii peccato, quasi vinculo quodam, juncta tenentur: ideoque divus Joannes in hanc sententiam ita dixit: (b) Qui fratrem suum odit, in tenebris ambulat et nescit quo eat: quia tenebræ obæcaverunt oculos ejus; itaque sæpius labatur necesse est. Etenim quo pacto fieri potest ut dicta aliquis aut facta illius probet quem

(a) Matth. 5, 45, 48. — (b) 1 Joann. 2, 11.

oderit? Hinc temeraria et iniqua judicia existunt, ira, invidia, obtreccationes et alia ejusmodi, quibus illi quoque implicari solent, qui aut cognatione, aut amicitia, juncti sunt.

Nola. Itaque saepe fit ut ex uno peccato multa existant.

Odium est peccatum diabolicum.

XXXV. Neque injuria dicitur, hoc peccatum esse diaboli; quandoquidem (a) ipse ab initio homicida fuit. Quamobrem Dei Filius Dominus noster Jesus Christus, cum sibi mortem Pharisei afferre cuperent, (b) illos a patre diabolo genitos esse dixit.

Remedia adversus odium.

XXXVI. Sed præter hæc quæ dicta sunt, unde sceleris hujus detestandi rationes peti possunt, alia quoque remedia, et ea profecto maxime opportuna, sanctarum Litterarum monumentis tradita sunt.

Primum. — Ac primum omnium remedium et maximum est Salvatoris nostri exemplum, quod ad imitandum nobis proponere debemus: is enim, cum ne minima quidem peccati suspicio in eum cadere posset, virgis cæsus, spinis coronatus et cruci denique affluxus, eam habuit orationem plenissimam pietatis: (c) Pater, dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt. (d) Cujus aspersionem sanguinis testatur Apostolus, melius loquentem quam Abel.

Secundum. — Alterum autem remedium ab Ecclesiastico propositum est, ut mortem atque illum judicii diem recordemur: (e) Memorare, inquit ille, novissima tua, et in æternum non peccabis;

(a) Joan. 8, 44. — (b) Ibid. — (c) Luc. 23, 34. — (d) Hebr. 12, 24. — (e) Eccli. 7, 40.

quæ sententia eadem spectat ac si dicat: Illud sæpe etiam atque etiam cogita, brevi fore, ut mortem obeas; proinde, quia tali tempore tibi optatissimum erit et maxime necessarium summam Dei misericordiam impetrare: eam tibi ob oculos jam nunc perpetuoque proponas necesse est; ita enim fiet ut immanis illa ulciscendi cupiditas tibi exhauriatur, cum ad misericordiam Dei implorandam nullum aptius majusve remedium invenias quam oblivionem injuriarum et amorem in eos qui te, aut tuos, re aut ratione violarint.

DE SEXTO PRECEPTO DECALOGI.

NON MECHABERTIS.

Cur hoc ordine collocetur hoc præceptum.

I. Quoniam viri et uxoris vinculum artissimum est, et nihil utriusque jucundius accidere potest, quam intelligere se mutuo quodam et singulari amore diligi: contra nihil molestius quam sentire a se debitum et legitimum amorem alio transferri; recte quidem atque ordine illam, quæ hominis vitam a cæde tuetur, legem hæc, quæ de mœchia sive adulterio est, consequitur, ut sanctam illam et honorabilem matrimonii conjunctionem, unde magna charitatis vis existere solet, nemo ullo adulterii scelere violare aut dirimere audeat.

Caute explicandum est hoc præceptum.

II. Sed tamen in hac ipsa re explicanda cautus admodum sit parochus et prudens, et tectis verbis rem commemoret, quæ moderationem potius desiderat, quam orationis copiam; verendum est enim, ne, dum is late atque copiose nimis explicare studet quibus modis homines ab hujus legis